

# Vakblad **v&vn** **AMBULANCEZORG**



**Nieuwe versie NTS**

**Mass Casualty aanpak**

**Troponine meten**

**PHANTASI trial: de resultaten**

**Ervaringen met AMPDS**

**Ambulancezorg op het water**

OP STRAAN

# ‘Second blast’ in terroristische aanslagen:

## Dreiging tegen hulpdiensten of geen reden tot zorg?

Baghdad, 12 november 2014. In de buurt van een politiebureau in het centrum van de stad is net een autobom ontploft. Het is een drukte van belang. Politieagenten, ambulancepersoneel en toevallige omstanders krioelen door elkaar in verwoede pogingen om de situatie onder controle te krijgen. Voor de 19-jarige Sultan Berzel uit Maastricht is dit het moment. Hij loopt op de mensenmassa af en blaast zichzelf op. Hoeveel dodelijke slachtoffers hij heeft gemaakt, is nooit helemaal duidelijk geworden. Het totale aantal slachtoffers door de twee explosies zou tussen de elf en de twintig liggen.

Door Teun van Dongen

Deze modus operandi (manier van werken) komt in Syrië en Irak vaker voor. De eerste ontploffing lokt een hoop mensen naar de plek van de aanslag, waarna het een koud kunstje is om in een zogenaemde ‘second blast’ nog meer slachtoffers te maken. Deze aanslagen roepen uiteraard belangrijke vragen op over de veiligheid van hulpdiensten, ook hier in het Westen. De vrees is immers dat jihadstrijders de strijdmethoden van de Islamitische Staat (IS) in het Westen gaan toepassen. Maar hoe terecht is die zorg nu eigenlijk? Lopen Nederlandse hulpdiensten ook het risico om slachtoffer te worden van een ‘second blast’?

Terroristische aanslagen in het Westen zijn doorgaans geen groots opgezette operaties. Jihadistische terroristen hebben in de periode 2004-2017 in totaal 87 terroristische aanslagen in het Westen (Europa, de VS en Canada) gepleegd. In 66 van die 87 gevallen (76%) ging het om een aanslag gepleegd door één dader. Bekende recente voorbeelden zijn de aanslagen in Orlando, waar een man meer dan vijftig mensen in een discotheek doodschoot, en Nice, waar een man op de Franse nationale feestdag met een bestelbus op feestgangers inreed en meer dan tachtig dodelijke slachtoffers maakte. Begrijpelijkkerwijs zijn dit de aanslagen die de meeste aandacht trekken, maar veel talrijker zijn de beschietingen, de voertuigaanslagen en de steekpartijen waarbij de dader snel wordt overmeesterd. Jihadisten die in hun eentje opereren maken geen uitgebreide plannen voor aanslagen die uit meerdere fasen bestaan. Hun middelen en expertise zijn beperkt, dus hun voorkeur gaat



Teun van Dongen, terrorismedeskundige

uit naar simpele acties, bestaande uit één enkele aanslag. De eenvoud van hun aanslagen blijkt ook uit de slachtofferaantallen: bij 44 van de 66 aanslagen door eenlingen (67%) viel nul of één dodelijk slachtoffer, en het ene dodelijke slachtoffer was vaak de dader zelf.

Maar hoe zit het dan met de complexere aanslagen die er ontegenzeggelijk ook zijn? Ook de daders achter deze aanslagen slaan niet meerdere keren achter elkaar op dezelfde locatie toe. Waarom dat zo is, is moeilijk met zekerheid te zeggen, maar vermoedelijk heeft dit te maken met een voorkeur van jihadistische terroristen voor aanslagen met een grote slagingskans. Na een aanslag is er veel politiek op de been en wordt de plaats van de aanslag ontruimd en doorzocht, waardoor de kans van slagen van een 'second blast' afneemt. Het is goed mogelijk dat dit de reden is dat ook de daders van complexere, professionele aanslagen, bijvoorbeeld die in Brussel (2016) en Parijs (november 2015), ervoor kiezen om niet meerdere keren achter elkaar één locatie aan te vallen. In landen of regio's waar het staatsgezag minder sterk aanwezig is, zoals in Syrië en Irak, hebben jihadistische terroristen kort na een aanslag meer vrijheid, wat zou verklaren dat de 'second blast' daar wel voorkomt. Bovendien is het in Syrië en Irak, waar grote delen van het land buiten het bereik van de regering liggen, gemakkelijker om explosieven te maken zonder tegen de lamp te lopen. Explosieven zijn het meest geschikte wapen voor een 'second blast', dus mogelijk ligt ook hier een deel van de verklaring voor het uitblijven van de 'second blast' in het Westen. Hoe het ook zij, net als daders die in hun eentje opereren, vallen ook de daders van complexere aanslagen elk doelwit slechts één keer aan. Buiten één mislukte poging in Londen in 2007, is er in het Westen nooit een aanslag met een 'second blast' gepleegd.

## *Explosieven zijn het meest geschikte wapen voor een 'second blast', dus mogelijk ligt ook hier een deel van de verklaring voor het uitblijven van de 'second blast' in het Westen*

Afgaand op de aanslagen van de afgelopen jaren zijn er dus weinig redenen om aan te nemen dat aanslagen met een 'second blast' waarschijnlijk zijn. De vraag is echter of dat kan veranderen nu het kalifaat van IS is ingestort. Kunnen IS-strijders hun ervaring en expertise niet gaan inzetten om hier aanslagen met een 'second blast' te plegen? Immers, zeker nu het kalifaat is afgebrokkeld en IS-strijders de regio ontvluchten, zo waarschuwt de AIVD, bestaat de kans dat geharde strijders terugkeren naar Nederland. Enerzijds heeft de dienst hier gelijk in, maar tegelijkertijd is de kous daarmee niet af. De teloorgang van het kalifaat betekent namelijk niet noodzakelijkerwijs dat IS-strijders terugkeren naar Europa met het voornemen om aanslagen te plegen. Sommige strijders zijn al door de Irakezen of de Koerden gevangen genomen of gedood, en veel anderen staat een vergelijkbaar lot te wachten. Weer anderen blijven bij

IS om in Syrië en Irak aanslagen te plegen, of gaan niet terug naar Europa, maar kiezen ervoor om ergens anders voor IS te gaan strijden, bijvoorbeeld in Libië of Jemen.

Maar zelfs de IS-strijders die terugkeren naar Europa, doen dat zelden met de intentie om aanslagen te plegen. Veel IS-strijders zijn oorlogsmoe of getraumatiseerd; zij hadden zich niet gerealiseerd hoe hard het er bij IS aan toe zou gaan en hebben hun strijd lust verloren. Anderen zijn zwaar teleurgesteld in IS. Sommige IS-strijders sloten zich bij de organisatie aan om voor hun medemuslims op te komen; voor hen is het moeilijk te verkroppen dat ze in IS-gebied hoofdzakelijk andere moslims moesten bestrijden. De getraumatiseerde en gedesillusioneerde terugkeerders hebben dus misschien wel de expertise, maar niet langer de wil om een aanslag met een 'second blast' te plegen.

Helaas is het niet mogelijk om garanties te geven over de aard en omvang van terroristische aanslagen. De dreiging is onvoorspelbaar, en deze onzekerheid is een onvermijdelijk onderdeel van de realiteit waarin de hulpdiensten momenteel moeten opereren. Dat wil echter niet zeggen dat alle scenario's even waarschijnlijk zijn. Het is niet uit te sluiten dat hulpdiensten bij het reageren op terroristische aanslagen te maken krijgen met een 'second blast', maar als Nederland door een aanslag getroffen wordt, is de kans veel groter dat er geen tweede aanslag komt. In de crisisrespons na aanslagen moet deze constatering zeker een rol spelen. Het al te lang uitstellen van medische hulp aan slachtoffers vanwege de kans op een 'second blast' kan legitiem zijn, maar alleen als er specifieke aanwijzingen zijn dat dat risico in dat bewuste geval reëel is. Alleen het feit dat terroristen in andere delen van de wereld deze modus operandi gebruiken, is daarvoor te weinig.

*Over de auteur:*

*Teun van Dongen is terrorismedeskundige en is als universitair docent verbonden aan de Universiteit Leiden.*

*Website: [www.teunvandongen.com](http://www.teunvandongen.com)*